

De csodálatos dolog, hogy még mindig vannak a testnek tagjai, amelyek rossz néven veszik a szívtől, hogy dobogni, hogy élni és éltetni akar. Nem menthető rövidlátás! Mintha valaki a karjainak erét lekötne, hogy oda a központból vér ne áramolhasson! Az ilyen tag lassan-lassan el fog halni, s mire a bajt majd észrevesszük, talán késő is lesz.

Iparkodjunk tehát teljes erőnkkel arra, hogy ezt az üde, tiszta, élető vérkeringést mindenütt minél élénkebben, erőteljesebben megindíthassuk!

Nem kell ide semmiféle előkészület, nagyszámú tagoknak gyűjtése, a talaj előkészítése; majd elvégzi ezt a Népszövetség, hiszen e pényez a feladata!

A pozitív munkának állandó szervei azután majd kihajtanak ebből a jól megmunkált talajból, mint a fa a gyökérből és megérlelik a maguk gyümölcsét.

S fogunk majd mindenütt olyan csemetét ültetni, amely annak a talajnak környezetnek éppen legjobban megfelel.

Tegyük tehát félre minden bizalmatlanságot, kételkedést, kicsinyhitiséget és a szívünkben élő lelkesedés izzó melegével élésszük, kelesszük a kis mustármagot mindenütt.

Az egyéni terveket, eszméket pedig tegyük felre addig, míg annak is eljön az ideje, mert bárminő szépeknek, sőt esetleg szükségesséknél lássanak is azok, most nem lennének mások, mint egységet bontó, a tervszerűséget megtörő egyéni mozgalmak s könnyen esnének abba a hibába, melyet ostorozni akartunk, hogy

egyéni hiúságot, vagy érdeket toltunk előtérbe a köznek rovására.

Ezt pedig senki sem akarhatja s nem is akarja; bizonyára az „Erkölcsvédő egyesület“ c. cikknek nemes intenciójú írója sem.

Ezért teljes szívvel kérem őt is és mindenkit, aki a katolikus érdekeket itt a szűkebb hazában szívén viseli, emeljük fel a zászlót, a Kath. Népszövetség koronás jelét s vigyék ezt diadalra, de most, de rögtön, mert az idő kiterhes méheki tudja mikor szüli világra a harc démonát s akkor mi szervezetlenül és fegyvertelenül nem akarunk állani, úgy-e bár?

Szorul a cipő, fogy a garas.

Hát még is bekövetkezett! A magyar nép okossága és józansága nagyobb és erősebb volt, mint a zsidó demagógok ravaszága és huncutsága. A zsidó cucilisták mesterfogásain már átlát a dolgozó keresztény nép. A magyar munkások immár tisztában vannak azzal, hogy a szociáldemokrácia üres hazugság és csak arra jó, hogy a buta és hiszékeny embereket megfesse a népvézerek zsebének és ostoba politikájának a javára. A szociáldemokrata pártvezetőség vallásellenes gyalázkodásainak, népellenes árusításainak, lelkiismeretlen pénzkézelésének, ostoba sztrájkolásainak és a darabokkal való cimborálásának az lett a rájuk néve szomorú, de nekünk örvendetesebb eredménye, hogy 72 ezer földmivelő-munkás hagyta ott a Bokányiak vörös táborát. Ezenkívül vagy 30—40 ezer ipari munkás is beszüntette a Jakabfillek fizetését.

Még a darabantidőkben alapították meg Csizmadia Sándor és Kondor Bernát a Földmunkások Szövetségét, a melynek az lett volna

„A császár születésnapja évfordulóján és az Urnapi körmenet alkalmával mozsárlővésekre 24 frt. 20 kr.“

Az 1824-iki évben pedig ugyanazon ünnepnapokon költöttek mozsárlővésekre 30 frtot.

Az Urnapiján való nyilvános és elég hangos ünnepélyes részvétel által megmutatta a várközség, hogy katolikus jellegű, de miután már kezdetétől fogva más felekezeti polgárokat is felvett kötelekébe, nem tanulván mitsém a nagyszombati lutheránusok XVIII-ik század történelméből, s egyúttal tolerans is lévén, ugyanazon évben a Nagyszombati érsepségi ev. luth. teológiai fakultás javára 10 frtot adományozott a várközség.

A várközség tapintatos és erélyes fellépésének köszönhető, hogy a várterületen (glacis) levő összes házak le nem romboltattak, mert midőn a cs. k. várparancsnok 1850-ki február 12-en 318 szám alatt a bíróság útján meghagyta a várterületen levő háztulajdonosoknak, hogy házaikat néhány hónapra terjedő terminus alatt bontassák le, s a megtisztított területet adják át a katonai kincstárnak, a várközség ahelyett, hogy ezen „magas“ parancsot teljesítette volna rögtön, már február 17-én 44. sz. alatt tudatta a várparancsnoksággal, hogy ezen ügyben ő felsége a császárhoz folyamodott a házak és a szerencsétlen polgárok megkegyelmezéséért.

Egyúttal kéri a várparancsnokságot, hogy a házak lerombolására kitűzött terminust hosz-

szabítsa meg a „legmagasabb válasz“ beérkezéseig.

Már február 21-én 46. szám alatt ment a folyamodvány Őfelségehez, melyben igen szívrehatólag eszteli a várterületen lakó szegény polgárok „irtózatos“ sorsát s előterjeszti azon eszedését, hogyha már az 1849-ki október hóban elhatározatot határozatás okvetlenül szükséges volna, akkor a „hajléktalan és földönfutó“ tett polgári családoknak, kivétel nélkül térítessék meg a házak ára és jelöltessek ki számukra más alkalmas hely, hová építhessenek, mert különben csak azok kapnának némi kárpótlást a katonai kincstártól, kiknek háza a várépítő mesterektől maradtak fenn, az ujonnan épített házakért pedig nem.

A várközség ezen folyamodványának, melyben a várbeli lakóknak a Habsburg-házhoz való hűsége és a dicsőemlékü Mária Terézia császárnőnek a várközség iránt táplált jó indúlatát védőpajzsul volt használva, elég jó eredménye lett, mert a házak lebontásáról szóló rendelvény „Bis auf Weiteres“ függőbe helyeztetett, s a várközség által megmentett házak állanak mai napig, míg ellenben a megmentő várközség 150 évi fenállása után a folyó évvel már a halottak közt nyugszik.

Az iskolaügy öt esztendőig nyugodott volt, mikor 1860-ban a vallás- és közoktatásügyi ministerium az erdélyi püspök kérésére elrendelte, hogy a várközség a katolikus tanítóknak évenként fizetett 157 frt 50 kron kívül iskola-

a célja, hogy a falvakban a koresma uralkodjék a keresztény templom, iskola és kuria helyett. Főképen a kisgazdák ellen irányult a szocialisták mozgalma a falvakban. A szellérek a kisgazdák ellen uszították. Rábeszéltek a mezsei napszámásokat, hogy ne vállaljanak télen aratószerszövedéseket, csak közvetlenül Péter és Pal előtt. A megszorult uraságok erre az ottani munkások helyett mindenütt vidéki munkásokat szerződtettek, vagy arató gépeket rendeltek. Így ezer és ezer földmunkás maradt hoppon a cucilista vezérekre való hallgatás miatt. Az a 72 ezer ember majdnem egy negyed millió korona készpénzt küldött fel Pestre és annak sem volt semmi eredménye.

A magyar falusi nép ilyen tömeges kijázkodása után most már az ipari munkások is egész rajokban fognak elszakadni a zsidó cucilistáktól.

A szilveszternapi tömegsztrájk is kudarcot vallott. Azok, akik rendezték, nem értek el vele egyebet, csak azt, hogy imitt-amott kellemetlenséget okoztak, hogy néhol a kényelmet megzavarták. De nem sikerült nekik a forgalmat megszüntetni, a munkát szüneteltetni, a polgárságot megdöbenteni, a kapitalizmust megfélemlíteni, a kormányzat lelkiismeretét megriáztatni. Ellenben sikerült nekik a szociális küzdelmet egy nevezetes fegyvertől megfosztani. Nem ez volt a céljuk, ellenkezőleg: a fegyver rettenes hatékonyságát akarták demonstrálni. A szociális küzdelmet pedig nem a szociáldemokrácia kizárólagos dominiuma, minden szociálpolitikus, minden progresszív gondolkozású polgár részt vesz benne, azt a kudarcot tehát, amely ezt a küzdelmet megbénítja, az egész szociálpolitikus tábor megsínyli. A szociáldemokrata nagyzási hőbortnak kudarcát jelenti a szilveszternapi tömegsztrájk szánalmas lefolyása. Érthetetlen, hogy a tömegsztrájk rendezői beleugratják magukat és a munkásságot annak a demonstrálásába, hogy csakis szitkozódni tudnak, de ártani nem tudnak, és mégis.

Szinte bizonyos, hogy a szociáldemokrata vezetőség a teljesen meghiusult tömegsztrájkot

bér címen évenként 189 frtot fizessen a cs. k. kerület parancsnoksági pénztárból.

A várközség ugyanazon évi június 5-én tartott ülésén elhatározta, hogy tekintettel a tanúgy fontosságára, e kétféle összeget megszavazza és ki is fizeti.

A városi tanács, látván a várbelieknek engedékenységét, újból megmozdult, s hogy a városnak is szerezzen valamit, egy tanácsos és a jegyző útján valami házipénztési célra 5000 frtnyi kölcsönt kért a várközségtől.

A várközség hajlandó is lett volna a kölcsönt megadni, ha a várostól kellő biztosítékot nyerhetett volna, — — — a kölcsönzés azonban annyiban maradt.

Ugy látszik, hogy a város azért neheztelt is a várközségre, mert legközelebbi alkalmat boszújának kiöntésére használta fel, mennyiben főlnyét éreztetni kívánta a várközséggel, s pedig azáltal, hogy „magas rosszallását“ fejezte ki a várbíróval szemben, mert az elég merész és „felületes“ volt egy „tanácsi rendeletet“ válszámban csak „átrátnak“ címezni.

Ezen csekélységnek felemlítése várközségünk története szövegében csak korrajzi képet akar bemutatni a város akkori gondolkodásmódjáról és jelleméről, mennyibe alig egy év múlva a városi tanács — körülmenyektől zoritva — „fölnyét“ átváltoztatta „alázatosságra“, kérésén a várbírótól „erkölcsi bizonyítványnak kiállítását“, mely alkalommal csakugyan „felületes“ volt a várbíró s alá is irta a fényes

sikerülnek fogja mondani. Hogy nem fogja átadni a becsületet, hiszékeny, naiv tömeget a tömegsztrájk dolgában felvezetni. Meglehet, hogy statisztikai adatokkal fog bizonyítani s hogy ki fogja mutatni, hogy ennyi, meg amennyi munkás nem dolgozott; de a tömegsztrájk nem arra való, hogy néhány ezer munkás ne dolgozzék, hanem arra, hogy a munkaszünetelés a társadalom életét, a forgalom világát megakassza. Még a puszta tüntetésnek szánt tömegsztrájk is csak úgy lehet hatékony demonstráció, ha az életnek ez a megakasztása sikerül neki. A tüntetők mást értek el: azt, hogy a tömegsztrájkjal való fenyegetés ezután éppenséggel nem hat senkire sem, mert már minden józan gondolkodású ember semmit sem fogadni, a hol dörgő, hol kongó fenyegetésekre.

Mi azt hisszük, hogy a szociáldemokrácia ezen hanyatlásában sokban közreműködött az a körülmény is, hogy a vörös elvtársak a betegsegélyező pénztárak választásánál maguk alatt vágták a fát. Hogyan? Százias vezérek a pénztáraknál kaptak zsiros állásokat, nagy fizetéssel és jövedelemmel bíró állásokat, melyek jobban jövedelmeznek a pártikárságnál is, s amelyekért érdemes néha hallgatni is. Ezek az úgynevezett vezérek úgy sem a munkások, vagy a párt javát nézték, hanem a jövedelmét, melyet ez a foglalkozás nekik hozott. Most pedig állandó, biztos és nagy fizetést kapnak, még sztrájkot sem kell rendezni érte. Ej, ha tudták volna, hogy milyen hamar el lehet az embereket némitani . . .!

Az olasz földindulás.

— Kétszáz ezer halott, egy milliárd kár. —

Megmérhetetlen arányokban bontakozik ki az a pusztulás, ami Szicília és Calabria földjének megrenégését követte. Csak a biblia tud eseteket, melyek katasztrófális borzalmasságát hasonlítani szabad a délolaszországi föld- és tengerrenégéshez. Kétszáz ezer halott pusztult el Szicéliában, a szünet nélküli tavasz szigetén és

az arany napsütéses Calabriában. A narancslegetek helyét földszakadások jelzik, a tengerrenégés tintafekete vizárja mosta el a citromfákat, évszázados templomok és paloták romjai pedig kímélet nélkül temették a törmelék sirba az embert. Kétszáz ezer holttest erjed a bedőlő falak, lehullott téglák, vasgerendák és tetők alatt és a csonka tetemek közt egyformán agnoszkálják a tábornokot, a prefektust, az egyetem tanárait, az utca éhes lazzaronijait és a gonosztevőket, akik számára a beomló börtön-épület sírja és koporsóvá tette celláikat.

Évezredes kultúra pusztult el. Szodománál és Gomorránál nyomorultabbul veszett oda Messina. Romhalmazzá vált az évezredes város, amelyre már Homér költszete sugárzott, amelynek görög lakossága tudós, művelt és jómódú volt, amikor a nagy rómaiak ősei még a Szabin-hegyek közt pásztorkodtak, amelyeknek lakosai a pun háború idején elsőnek nyújtanak segínyt Rómának Kartágó ellen; megszünt a város, ahol világtörténelmi utjában megpihent Pál apostol, ahol Roger gróf normannjai szállnak partra és ahol oroszlászívű Rikard száll meg a Szentföldre vezető útja közben. Messina a szicíliai városok legdicőségesebbjike. Messina la eroica, a „hősi Messina”, ahogy az olaszok nevezik, amelyik túlélt az 1740-iki pestis katasztrófát, az 1783-iki földrengést, kiheverte az 1848-iki bombázást és az 1894-iki második földrengést, amelynek lakossága annyiszor dacolt a kérélehetetlen emberekkel és az engesztelhetetlen sorssal, elpusztult, megszünt. És vele pusztult a gyönyörű Catania is és Reggio di Calabria; a régi görög Rhegium helyét csak a sebesültek számára épített barakkok jelzik. És elpusztult még husz város és község, Catanzaro, Palmi, Sbarre Superiore és a többiek. A föld pedig — a telhetetlen még mindig nem pihen. Újabb szakadékok és nyilások támadnak; az egész művelt emberiség segít már a katasztrófa áldozatain, de a természet hatalmas erői még nem tombolták ki magukat, még élnek, rombolnak, pusztítanak.

A pápa, az olasz király, az amerikai és a

francia elnök, német hajózársulatók, a bécsi mentők és az egész emberiség összefogott, hogy — amennyire lehet — enyhítse Szicília és Calabria pusztulásának mértékét. Kenyer, orvos-ság, pénz, barakkgyintel a világ minden részéről a boldogtalan eltemetett Szicília felé. Pápa öszentsége egy millió lírát küld, az olasz királynak könyei hullnak a messinai romhalmazba és a tetemek, a romok fölött találkozik mindenki, aki érzi az emberiség nagy szolidaritását, azt a felsőbb törvényt, amelyik segítséget parancsol a borzalom sújtottak számára és amelyik mindannyiunk nagy közös gyászává teszi azt a pusztulást, amit emberben és kulturában okozott a szakadékokra hasadt föld és a hegymagasságú hullámokban sietgő tenger.

A katolikus kör tombola-estélye.

Lapunk multkori számában jeleztük, hogy a gyulafehérvári katolikus kör újév napján tombola estélyt fog tartani. Jelzett időben valóban meg is tartottuk, még pedig oly fényes sikerrel, hogy köteleességünknek ismerjük arról bővebben megemlékeznünk.

Újév napján, délután 1/6 órákor már-már zsufozásig megtelt a kör mindkét helyisége a helybeli kath. intelligencia férfi tagjaival, kik jóleső örömmel szemlélték az asztalokon elhelyezett s kisorsolásra kerülő emléktárgyakat s ünnepi díszben várták püspök úr öngyméltóságát, aki valóban pont 6 órákor megjelent hívei körében, hogy újévi jókívánásait megköszönje és ő is mindnyájoknak skedves öveiknek zavartalan, boldog újévet kívánhasson. — Közel fél óráig beszélt az előkelő férfításágának a valódi boldogságról, a kölcsönös megértés és békeség megbecsülhetlen áldásairól.

Megható szavakban kérte őket, hogy minden ellentétet mellőzve, keressék mindig és mindenben azt, a mi a lelkeket egymáshoz közelebb hozza s kerüljék azokat, ami a lelkek szétválasztására vezetne.

A mély meggyőződés hangján ecsetelte, hogy a napi munka és gondok között kifáradt

bizonyítványt, melyről azonban még szó leszen azután.

Miután a várközség a vallás- és közoktatásügyi ministerium rendeletére, már 1860 ban az iskola számára az évenkénti 189 frtnyi iskolaházbért megszavazta és ki is fizette, remélte, hogy e tekintetben most már kékében fog maradni; de reuényében hatalmasan csalódott, mert egészen váratlanl jött újból egy rendelet a főkormányzsektől, mely a közoktatásügyi ministereknek már keresztül vitt rendeletét megakarta változtatni.

Ugyancsak 1862-ki március 13 án 3749. e. 37. szám alatt érkezett a főkormányzsektnek azon kívánása, hogy a várközség a 189 frt. házbért helyébe adja át az iskola számára a volt leányiskolának használt házát, mert azáltal megtakarítaná az évenként fizetendő szálláspénzt.

Ezen egymást keresztező rendeletek nem igen szolgálhattak az ügy tisztázására, sőt ellenkezőleg a bonyodalom most nöttön-nött; a várközség azonban igyekezett világosságot hozni az ügybe és azért felvilágosító folyamodványt terjesztett a főkormányzsektnek, mely kéresnek tartalmát érdekességnél fogva itt közlöm:

„Felsőes Királyi Kormányzsekt! A felsőes királyi Kormányzsektnek ez évi március hava 13-án 3749. szám alatt kibocsátott kegyelmes rendelvénye tartalma szerint az alázatos mély tisztelettel alólrít várbeli német polgári közönségnek köteleességévé tétetvén, miszerint azon épületét, melyben eddigelé a várbeli bíróság

hivatali szobája, a leányiskola és leánytanító lakása volt, a károlyfehérvári elemi négy osztályú fótanoda (gy!) elszállásolása és ezután használatára kéllőleg átalakítva, forma szerint adja át, ez által jövendőre nézve az évenkénti 189 frt. o. é. iskola szállásbér fizetése alól fölmentetvén; — a legmélyebb alázáttal bátorodik közönségünk e tárgyban a felsőes királyi főkormányzsektnek tudósítását oda terjeszteni fel, miszerint ámbár a római katolika iskolák főigazgatója ő nagyméltóságának nyilatkozata szerint a volt cs. kir. helytartóság az 1858-iki évben 27,901. szám alatt kelt rendelvényével odaintézkedett, hogy a 189 frt. o. é. évenkénti ösztöndíj a várbeli német közönség által fizetessen — mindazáltal a cs. kir. magas Ipar- és oktatásügyi ministerium az 1860-ki év április hava 30 án 6067. számmal jegyzett kibocsátványa nyomán a fennebíhatározatot odaváltoztatni méltóztatott, hogy az 185/6-ik évtől kezdődő iskolai szállásbér egy negyedét a várbeli német közönség, más három negyedét pedig a károlyfehérvári városi közönség fizetni köteles legyen; — ezen magas ministerialis rendeletet közönségünk mindeddig pontosan teljesítette is, mi abból kitetszik, hogy az alázatos tisztelettel idemellékelt cs. kir. volt kerületi hivatal 1860-ki év június hava 18. 4531. szám alatti értesítése tartalma szerint a várbeli német közönség a fennidézett magas ministerialis határozathoz szorosán ragaszkodva, az 1856/57, 1856/58, 1858/9 és 1859/60-ki

évekre a 189 frt. o. é. iskola szállásbérből egy negyedrészt — mint a tovább idecsatolt cs. kir. volt járási hivatalnak 1860-ki év augusztus hava 22-én 4251. sz. alatt kiadott nyugtájából látható, — hiány nélkül befizette, hasonlólag tőrtént az alázatos idemellékelt cs. kir. adóhivatal által kiadott nyugták szerint az 1860/1 és 1861/2-ki tanévekre befizetett, ezen közönséget illető egy negyed rész iskolai szállásbérrel is, miből a meggyőződésig megtetszik, hogy ezen várbeli német közönség, a magas ministerium által kibocsátott e tárgyalt illető rendelvényt mindig pontosan teljesítette, s így kötelezettségének megfelelni igyekezett.

Mi végül az eddigelé a leányiskola fütésére fizetni szokott évi 10 frt. 50 krt. o. é. illeti, közönségünk alázatos tisztelettel odanyilatkozni bátor, miszerint az irt összeg helyett a negyedik elemi tanítónak, (ki mindeddig nincs felállítva) szállásbéréül 52 frt. 50 krt. határozott utalványozni s majorsági penztárából a leányiskola megszünthe óta évenként pontosan ki is fizetődött.

A fenn felsoroltakból kiindulva és az idézett rendelvényekre támaszkodva, a legmélyebb alázatossággal bátorodik az alólrít várbeli polgári német közönség a felsőes kir. főkormányzsektnek azon alázatos kéreessel folyamodni, miszerint méltóztatson kegyesen oda rendelkezni, hogy közönségünk a majorsági penztár megkímélése tekintetéből jelen állásában továbbra is meghagyasson. Alázatos mély tisztelettel örökölvén a felsőes királyi főkormány-

észnek mily szükséges a felüdülés, a nemes szórakozás, melyet sehol sem lehet biztosabban feltalálni, mint az előkelő férfiak körében. Kiknek tiszta keresztény világnézete, gondolkodása másokban is rokonzelmeket, hasonló gondolkodást teremt meg. S midőn az eszméket itt kölesőnösen kicsereleik, a mindennapiasságban eltörődött ész feleled, felüdülni ezt a jötevény szellemi frisséget elviszi drága otthonába is, hol szeretett övéinek hasonló boldogságot és megnyugvást tud biztosítani.

A főpásztor kegyes megjelenését Kovács Lajos prelátus kanonok, köri elnök, meleg szavakban köszönte meg s azután kezdetét vette a tombola-tárgyak kisorsolása, a melyen a főpásztor egészségi okokból már nem vehetett részt.

Minden jelenlevő egy egy kedves emléktárgyat nyert, a melyet örömmel vitt családjá körébe, mint a jószívű főpásztor kegyeletes ajánlatait.

Az emléktárgyak kisorsolása másfél óráig tartott a legnagyobb öröm és kedélyesség között.

A szép ünnepély anyagilag is szépen sikerült, mert a kör pénztára 130 korona tiszta nyereséggel gyarapodott.

Ugy hisszük, hogy nem csupán az anyagi haszonért, hanem már a kellemes szórakozásért is a buzgó rendezők, minden évben megfogják ismételni e szép ünnepélyt és mi mindnyájan megfogunk jelenni az ily nemes szórakoztatást nyújtó estélyen.

H I R E K.

— Az újévi tisztelgések püspök urunknál jelen évben is aképen történtek, mint az elmúlt esztendőben, vagyis az előszobában fellekítették könyvbe jegyezték be neveiket azok, akik önmagméltsága iránti jókívánásaitak élőszoval óhajtották volna tolmácsolni.

— Személyi hír. Hohenlohe Károly Egon herceg, nagyszombati plébános, Brassóba, hol az új plébánosnak, mint egykori princípálisá-

nak beiktatásán jelen volt, kegyelmes atyánk és a kegyelmes asszony látogatása céljából e hó 4-én és 5-én városunkban időzött.

— Püspöki ebéd. Mult hó 30-án a csász. és kir. helyőrség tisztikarát, e hó 3-án pedig a városi összes hivatalok főnökeit és a felekezeti papjait hívta meg kegyelmes atyánk ebédre. Talán felesleges is megemlítenünk, hogy mindkét ebédnél általános jókedv és vigaság uralkodott.

— Népmozgalmi adatok a kath. egyház körében. A gyulafehérvári plébánia területén az 1908-ik évben születés volt: 52. Ebből fiu 26, leány 26. Házasságkötés 14. Haláleset történt 49; ebből finemű 23, nőnemű 26. A születés 4-el kevesebb mint az elmúlt esztendőben, a házasságok száma szintén 4-el apadt. Haláleset ugyanannyi fordult elő, mint a mult évben.

— A volt német várközség vagyonának felosztását mult év dec. hó 30-án eszközölték, még pedig olyképen, hogy a gyulafehérvári róm. kath. elemi iskolának jutott 16,271 kor. 42 fillér, az ág. ev. iskolának pedig 10,179 kor. 64 fillér. A felosztásnál jelen voltak Dr. Cserni Béla elnöklete alatt a vagyongyekező bizottság tagjai, továbbá Novák Ferenc polgármester, mint a városi képviselő-testületnek kiküldöttje, ugyszintén a helybeli róm. kath. és az ev. luth. hitközségek iskoláinak tanhatóságai. A gyulafehérvári német várközséget III. Károly uralkodása alatt alapították a XVIII. század első felében és Mária Terézia alatt fejlődött önálló várközséggé. Részletes történetét Dr. Cserni Béla írta meg és a Közművelődés hasábjain, ennek Tárcarovatában tette közzé. Lapunk mai számában a VI-ik közleményt olvashatjuk.

— Szentségimádás az irgalmas nővérek templomában. E hó 3-án reggel 8 órától délután öt óráig a helybeli oltáregylet tagjai szentségimádást végeztek. A kis templomban az egész nap folyamán számosan keresték fel a szentségi Jézust, hogy az új évben hódolatukat nyilvánítsák és Tőle lelki és testi ba-

jaikra segítséget esdjenek le. A 10 órai ünnepélyes nagy misét dr. Ujfalusi József apátkanonok végezte, a délutáni szentbeszédet pedig dr. Vass Albert theologiai tanár tartotta.

— Szilveszter este — újév. Eltemetünk ismét egy évet. Ez a temetés mindig különös marad. Nem a kiérdemült esztendő kimultát siratjuk, inkább az életlen keseregünk. 1908. már az emlékeztető, 1909. még a reményé. Az emlékeztető csak ürességet, sivárságot, szétfeszülő terveket, gyászt, könnyet arat — csak itt-ott nyit egy-egy szürkeruhás, alig észrevehető virágocská . . . A remény virágos rétnék festi a jövőt, hol csak örömvirágok nyílnak, teljesedésbemenő vágyaknak kalásztengere ring . . . Hiába csalódtunk már annyit és annyiszor, hiába akar előtérbe tolokodni a riasztó reménydermesztő gondolat, hogy az 1909. év végén ugyanazt a tarlott mezőt kell bejárnai az emlékeztetőnek — a hűség utitárs: a remény nem hagy el bennünket. A Szilveszter esti hálaadó istentiszteleten ismét telve volt a székesegyház. A nagy számadást Zomora Dániel praelátus-kanonok végezte. A Szentírás 3 megrázó szavát Mane, Tekel, Faresz választotta beszéde tárgyául, amelyet a tivornyázó Boldizsár király romlására irt föl a titkos kéz. A Te Deumot Ujfalusi József dr. apátkanonok végezte. Újév napján az ünnepi nagy misét ismét Ujfalusi József dr. celebrálta. A szt. beszédet Binder István s. lelkész tartotta s az újéztendő vezérlő szavául azt a nevet ajánlotta, amelyet az újszülött a mai napon kapott. Jézusban, Jézusért, Jézus által ez legyen cselekedeteink indító oka. Az apácák templomában d. e. 8 órakor nagy szentséges mise volt. Délután pedig litánia, amely után a Kegyelmes Főpásztor Úr mondott beszédet a boldogságról, amelyet időn-ítéletlen kívágnatnak egymásnak az emberek, de amelyről olyan kevesen tudják, micsoda is az?

— A brassói plébános beiktatása. Fényes ünnepségek keretében iktatták hivatalába Brassó város új plébánosát, Meisler József

szeknek alazatos szolgái a Károlyfehérvári várbeli polgári német közönség: Weber József s. k. h. várbíró, Hoffinger Christian s. k. ülnök, Publig Ferdinand s. k. szószóló. K.-Fehérvárt május 28-án 1862.*

Látható ezen felelkezésből is, hogy a várközség nem volt köteles az egész 189 frtnyi iskola szálláspénzt kifizetni, hanem annak csak egy negyedét, míg ellenben a város köteles lett volna fenti összegnek három negyedét fizetni; de a város kihuzta magát ezen teher alól, épen úgy, mint az 1868. évtől kezdve az évi faállományt sem fizette a tanítóknak.

A várost nem kényszeríthette fizetésre senki sem, sem miniszter, sem főkörmányszék, sem püspöki hatóság, mert: „Wo nichts ist, hat der Kaiser das Recht verloren“, a városnak absolute semmije sem volt és a városi hivatalnokok is fizetés hiányában kénytelenek voltak kifizetésre hivatalosan kiutalt nyugdíjait a kereskedőknek zálogba adni.

A tanítók is faképnél hagyták, miért is Finta Albert kath. elemi tanító saját szakállára a papézn dolgában pert indított a város ellen, de úgy tudjuk, minden eredmény nélkül.

Ugyanazon évi augusztus hóban fordult a város, barátságos arcot öltvén, a várközséghez azon kérésével, hogy ez birtokában levő 5000 frtról szóló államkölesön kötvényét engedje át a „nemsokára“ Gyulafehérvárig kiépítendő vasúti vonal előállításának céljára, azaz adja át a városnak további eljárásra.

A várközség jól ismervén a városnak azon időbeni nyomoruságos helyzetét, igen természetesen megtagadta a városnak ezen kérését, mert tőkéjét nem akarta elidegeníteni vagyis elveszteni, hanem ígéretet tett, hogy mihelyt biztosabb hírt fog kapni a vasut kiépítéséről, kész lesz csekély erejéhez kepest hozzájárulni kisebb összeggel.

Az 1863 ki évben újból sürgeti a főkörmányszék a várközséget, hogy adja át házat iskola célokra; de a várközség most is csak amellet maradt, hogy az eddig is bona fide tett hozzájárulásnál a katolikus iskoláért annál többet tenni nem köteles, de nem is tehet.

Ezen idő alatt itt járt a kir. főkörmányszék részéről a városi tanács ügykezeléseinek megvizsgálására kiküldött kormánybiztos, — Kirchner kormánytanácsos (?) — ki, úgy tünik ki a hivatalos iratokból, a városi hatóságról nem igen kedvező jelentést tett a főkörmányszékhez, miért is a városi tanács ezen borzalmas jelentés éneke némi tompítására valami erkölcsi bizonyítványfélért kért a várbírótól.

A gyenge lelkű várbíró csakugyan adott is egy 1863-ki július 17-éről keltezett bizonyítványt a városi tanácsnak, melynek szövege a városi tanács kezelését és személyzetét nagyon is kidicsérte, de mindazon által csak csekély hatással bírt a főkörmányszékre.

Később, 1869-ki június 28-án tartott várközségi ülésen küszöl, hogy a kérdéses „er-

kölcsi bizonyítvány szövege“ a városi tanácsnak valamelyik tagjától származott s a várbíró csak előzetkeüségből, a várközség hozzájárulása es tudta nélkül aláírta az elejébe terjesztett kész iratot.

Az iskolaügy lebonyolítása újból megakadt, miért is a várközség az 1866-dik évi augusztus 6-án tartott ülésén egy bizottságot küldött ki, ki hivatala volt a tengeri kigyóhoz hasonló ezen ügyet, mennyire csak lehetett, véglegesen intézze el; de ezen kiküldött bizottság sem tehetett egyebet, mint azt, hogy protestalt a községi háznak átengedése ellen, s emellet kérte, hogy a két fél vegyes bizottságot küldjön ki, ki alapos és tüzetes tárgyalás útján valahára véget vessen ezen sok és faradságos, de mindig meddő maradó perlekedésnek, addig pedig fizeti a várközség a kirótt iskola szállásbért, habár az iskola úgy is évek óta a „kis semináriumban“ egészen jól van elhelyezve, vagy esetleg elhelyezhető a „Jericho épületbe“, hol azelőtt, a harmincas években is el volt helyezve.

Ezen tekintetben nagyon tévedett a várközség, mert a „kis semináriumban“ három földszinti kis szobában kénytelenül össze volt zsfolva a négy osztályú elemi iskola épen úgy, mint későbbben 1869 ben még rosszabbul az akkori „Posta utcában“ levő két ronda állapotban sílődő házban, míg valahára nagyemlékü dr. Fogarasy Mihály erdélyi püspöknek türelme megszakadt és ő a vártéren a most is ott létező iskolát saját pénzéből alapította.

szentszéki tanácsost, folyó hó 3-án. Ezen a napon 1/29 órakerék lépett szószékre Zomora Dániel erdélyi fehérvári székesegyházi prelátus-kanonok, kiváló hitszónok, mint püspöki megbízott, s lángelkű szónoklatában esetezte a kath. pap fenséges hivatását, különösen kiemelve a papot, mint tanítót.

Szent beszéd alatt díszes egyházi ruhában, paptestvéreitől körülveve, a főoltárnál volt a beiktatandó plébános, kinek a püspöki kiküldött intézkedései s a liturgiai szabályok szerint a plébánosi insigniákat átnyújtották s eképen Meisel Józsefet jogilag és tényleg is, Brassó város rom. kath. híveinek plébánosává beiktatta.

A beiktatás után, az új plébános lépett a szószékre, s először magyar nyelven, azután pedig németül beszélt, még pedig oly nagy hatással, hogy a jelenlevők, — még a férfiakat sem véve ki, — mind könnyekre fakadtak.

Igen természetes, hogy ezen szép ünnepen, az a díszes, nagy templom zsufolással megtelt hívőkkel, sőt még a katonaság is testületileg képviseltette magát. De igen öröndetes jelenség az is, hogy az új plébános nagy miséjén több mint 200 hívő — áldozott, jól lehet a reggeli 6 óras misén még ennél is sokkal többen járultak a kegyelem asztalához.

Szentmise után az elemi iskola rajztermében tartott díszgyűlésen először is dr. Pávelka Ernő orvosnak nyújtották át a pro Ecclesia et Pontifici a rany érdemkeresztet, mellyel kegyelmes főpásztorunk ajánlatára, pápa ő szentsége a humanus és békeszerető, angyalai lelkiüetű orvost kitüntette.

Csak ezután fogadta az ujonnan beiktatott plébános, a hivatalos testületek tisztelgését, akik közül kiemeljük Himesch polgármester szép beszédjét, melyben a kölcsönös megértés és együttes békeséges munkálkodás magasatos elveit hangoztatta.

Délután egy órakerék, az Európa szálló nagytermében tartott, családias jellegű társasébdén, mintegy 300-an vettek részt; köztük számos előkelő hölgy is.

De 1866-ban az iskolaügy még mindig azon stádiumban volt, hogy a várközség újból és ismétlenül kívánta, hogy egy kellő tájékozással bíró, igazságos, vegyes bizottság küldetessék ki; ez azonban nem történt, mi elég sajnos volt és amellet a várközségi vagyont is a katolikus iskolára vonatkozólag nagy veszélynek ki is tette, mint később látni fogjuk.

Az 1867-ik évi szeptember 5-én lépett be a várközségi valóságos tagok sorába Dr. Éltés Károly, akkor papnevelő intézeti tanár és tanulmányi felügyelő.

Fellelegzett most a várközség, mert dr. Éltés Károly személyében oly tagot nyert, kinek igazságszeretete, nyíltsága és főképp éles tolla már ismeretes volt a legszelebb körökben.

A katolikus papság köréből ő volt a második, de fájdalom, az utolsó is, ki a várközségi köztelékbe állott s egyszersmind vénylegesén részt vett a várközségi gyűléseken.

De készült is azon időben oly szövegű felirat a „felséges kir. főkormányzékhoz“, a mihez hasonló bizonyára nem sok ment ama magas helyhez. Nem tartalmaz az ugyan sok újat, de annál több eredetit, s a várközség akkortáji harcias szelleméről fényes tanubizonytságot tesz, miért is, mint történetünk kiegészítő, igen érdekes részletét következő fejezetben fogom közölni.

Ebéd alatt Szent pénzügyigazgató először is püspök úr ónagyméltóságát köszöntötte fel, amelyben megköszönte, hogy Meisel József új plébános személyében oly lelkipásztort adott a brassói híveknek, akinek kormányzása alatt a hitélet virulni, az egyház gyarapodni és erősödni fog. Dr. Vajna Gábor főgondnok, az új plébánost, a plébános pedig a hitközségi tagokat éllette.

Még számos érdekesebbnél-érdekesebb pohárköszöntő hangzott el, amelyek, úgyszintén a városban uralkodó általános örömmel és lelkesedéssel, azon édes reményt táplálják szívünkben, hogy az új plébános lelki vezetése mellett e nemes hitközség fel fog virágozni, a béke és rend megszilárdul s a jövő képe nem fog oly borúsnak feltűnni, amelytől még kevéssel ezelőtt is félnünk lehetett.

— **A Petri-féle bolt rablói** még nem kerültek meg. Lapunk múlt számában említettük, hogy Petri F. Vilmos várbeli kereskedő üzletét, karácsony másodnapjára virradólag kirabolták s onnan 80 kor. készpénzt s mintegy 720 kor. értékű bolti cikket vittek el. A hat darab rabló még azon éjjel eltávozott a városból s így van remény arra, hogy a csendőrség csak kézrekeríti a vakmerő betörőket.

— **Fogyanak a házasságok.** Ez is egy szomorú hír, mely arról szól, hogy a Belügy-minisztériumba érkező jelentések szerint az idén 14672 házassággal kevesebb kötetett, mint 1907-ben. Bizony ez nem nagyon vigasztaló a hajadonokra nézve.

— **Tudnivalók az 1909. évről.** Az esztendő pénteken kezdődik és pénteken végződik. — A farsang Vízkereszt napjától — január 7-től húshagyó keddig vagyis február 23-ig tart, tehát 48 napig. A tavasz kezdődik márc. 21-én d. e. 7 ó. 13 p.-kor, a nyár június 22-én d. u. 2 ó. 57 p.-kor, az ősz szept. 23-án d. u. 5 ó. 44 p.-kor, a tél dec. 22-én d. u. 12 ó. 20 p.-kor.

— **Új egy és kétkoronások.** A két kormány, mint annak idején megírtuk, 150 millió korona értékű új koronásokat veret. Az új koronásokból 100 millió egy koronás és 50 millió kétkoronás. Az új kétkoronások veretése által a koronaérméknek új típusa kerül forgalomba s ezek a régi ezüstforintosokat lesznek hivatva pótolni, mert a régi forintos ezüstpénzeket kivonják a forgalomból. Az új kibocsátásra vonatkozó törvényjavaslatok nem sokára a két kormány törvényhozása elé kerülnek.

— **Váralja-Hátszeg** vasúti állomásnak neve a piski-petrozsényi vonalszakaszon meg lett változtatva s az állomás neve „Váralja“. A m. kir. államvasutak igazgatósága erről hirdetményileg értesíti a közönséget. Tudvalólag a karánsebes-hátszegi vicinális vasutovonalon „Hátszeg“ külön állomás s így az utazó közönségnek érdekében áll tudni, hogy Hátszegre, vagy Váraljára váltsa-e a menetjegyet, vagy melyik állomást jelölje meg a vasúti küldeményeknél.

— **A királyi palota.** Tizennyolc évvel ezelőtt kezdtek meg a budai királyi palota építést. Az építőbizottság a minap jelentette a miniszterelnöknek, hogy az építést befejezték. A jelentés kapcsán a bizottság leszámolt az építés költségéről is. A királyi palota építése harminckett millió koronába került. A bizottság arra kérte a miniszterelnököt, intézkedjen a palota zárókövének leteléséről s tudjassa a bizottsággal, hogy a zárókövet minő ünnepség keretében kívánja elhelyezni.

— **Minden szőlősgazda** ingyen és bérmentve kérje a „Millenium-telep“ Nagyósz, Torontálmegye, magyar vagy német vagy román vagy szerb főárjegyzékét legjobb fajú és válogatott minőségű szőlőoltványokról.

IRODALOM. MŰVÉSZET.

* **A Katolikus Szemle** első füzetének tartalma: Elvi ellentétek a modern és a katolikus tudomány között I. Bernhard Zsigmond S. J. Sipulus. I. Madarász Flórius dr. Az anyakönyv aláírásának megtagadása. Turi Béla Prisca. Elbeszélés olaszból. Császár József dr. Dalaimből. Auer István Téli műkiállítások. X. Jézus a tengeren. Költemény. Harsányi Lajos. Ujabb regényeink. b. j. Folyóiratok szemléje. gd. Könyvismertetések és bírálatok: Székely István: A bibliakritika főkérdései. Ism. Kmoskó Mihály dr. Huber Lipót: A napkeleti bölcsék. Ism. Kószeghy Mihály dr. Alexander Bernát: Művészet. Ism. Magyary Simon dr. Kiss István: A pápai plébánia története. Ism. Takács Gedeon. Naturforsch. Die Weltanschauung des modernen Naturforschers. Ism. Madarász István dr. Sertillanges: Art et apologétique. Ism. Zubricky Aladár dr. Lőrinczy György: A rétek lelke. Ism. k. m. dr. Lelki tükör. — **A Katolikus Szemle** a Szent-István-Társulat elnökségének felügyelete alatt s ugyanazon Társulat költségén adatik ki, mint a társulati tagok évi illetményének egy része. — Nem-tagok számára előfizetési ára 10 korona. Megjelenik, a nyári szünetidő (július—augusztus) kivételével, havonként, összesen tehát tizszer, hat éves füzetekben. A szerkesztőséget illető minden küldemény a szerkesztő nevére a Társulat házába: Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. szám intézendő; tagdíjak, előfizetések és reklamációk ugyanoda küldendők a Szent-István-Társulat igazgatóságához címezve.

* **Boldog újévet kíván a „Kis Pajtás“** 18-ik számában. Igazi újévet ajánló szám, telve eleven, kedves, hangulatos apróságokkal. Tartalma: Címkép — Jókívánat, sikerült illusztráció. — Józsvíj Emmike. Kedves történet. Irta: Michnyay Gyuláné. Rajzolta: Fáy Dezső. — Kisdéd Jézus. (Vers.) Irta: Hortobágyi J. — Gróf Bethlen Andris kitünő kis pajtás képe. Dimitri, Franciaából Katalin. Megragadón érdekes elbeszélés. Oldalas kép az erdők karácsonyát mutatja. — Oldalas humor kacagtatóan illusztrálja Pityi Palkó versét. — Magyar vagyok. Dettó kedves verse. — Napóra, kacagtató bohóság. — Gyermekek. — Irodalom. — Mulattató. — Játék. — Érdekes rejtvények. — Csöppike Csanika postája. stb. Mindmennyi kedvesnél-kedvesebb apróságok. Ha e számot végiglapozzuk, jól esik látnunk, hogy ez az irás helyes a gyermek lelkiületének nemesítésében. A „Kis Pajtás“ valláskülönbség nélkül minden gyermek olvashatja; csak szépet, jót tanul abból. Az újév aikalmaival új előfizetést nyit és pedig az iskolaév (június) végéig 3 kor. 60 fill. előfizetéssel. Legolcsóbb, mert az egész iskolaévre csak 6 kor. Bélyegekből is beküldhető. Megrendelhető: „Kis Pajtás“, Budapest, VII., Thököly-út 16. címen. A most megrendelők az első félévi számokat is megkaphatják. Mutatványt is küldenek.

* **Pártoljuk a Kath. Sajtóegyesület!** Az egyesület célja a kath. napisajtó és a jóirányú irodalmat föllendíteni, versenyképessé tenni és a legszelebb körben elterjeszteni. Evégből szellemi és anyagi öröket mozgósít,

a kath. társadalmat szervezi és egy nagy sájtó-alap létesítésére törekszik. Tagja lehet minden keresztény férfi vagy nő. — A rendes tag felvételéig legalább 1 K. (vagyis egész évre 2 K.) tagdíjat fizet. — A jótévisz tagok sorába tartozik, aki évenként legalább 10 K-val járul az egyesület céljaihoz. — Alapító tagként szerepel az, aki egyszerre (vagy részletekben két éven belül) legalább 200 koronát áldoz a magasztos célra. — Dísztag címe illeti meg azt, aki legalább 1000 K. összeget adományoz a sájtóalap javára. Központi iroda: Budapest, Ferenciek-tere 7., V. lépcső, I. em.

CSARNOK.

Oláhláposbányai róm. kath. egyházközség története.

1769-ben Oláhláposbánya a kincstár (Ex-celsa Camera Regia) birtokába jut. A bányauzem rendszeresebb művelés alá jő. A betelepülés is nagyobb arányokat kezd ölteni.

Berg und Hüttenschäffer nevezet alatt egy főnök vezeti a bányauzemet, kik közül az első Fuchs János volt; az első bányafőnök (hutt-mann) Bukovai Márton.

Eleintén, míg nem jutott e bányauzem a kincstár birtokába s még azután is 1773-ig a róm. kath. hívők sajátjukból fizették a Kapnikbányáról beszolgáló lelkészt. Ugyanis 1769-ben, az oláhláposbányai hívek szerződésre léptek a kapnikbányai esperes-plébánossal, hogy havonként egyszer ide átjöjjenek istentisztelet végzése céljából s ezért kap 6 frtot m. c. s ezzel Oláhláposbánya Kapnikbánya filiája lett s maradt majdnem 20 éven keresztül.

A nagy távolság, az idő zordonsága, télen a nagy hó és rendezetlen hegyi utak nagyon megnehezítették a kapnikbányai lelkészek adminisztrálását; hovatovább felmerült egy helyben lakó pap, illetve egy önálló lelkészség ügyének rendezése.

1781-ik évi hivatalos számadásokban a többi közt ez áll: „Reverendo Patri administratori Feliciano Polin mense Decembr. 6 fl., Holtz-geld 3 fl., summa: 9 fl. m. c. Innen tisztán lehet következtetni, hogy ezen szt. ferenczrendi szerzetes atya december havában Oláhláposbányán telepedett; s az is kitűnik, hogy a 6 fl.-ot már nem a hívek, hanem a kincstár fizeti, mert már 1773-ban eszközöltetett ki, hogy a hívek ezen önkéntes adományát a királyi kincstár fizesse: „ut saepe memorato parocho Kapnikbaniensis annue 72 fl. idest qualibet mense 6 fl. e cassa Regio montanistica penderetur.“

1783. október hó táján róm. kath. lelkész lett Gold Arzen ferenczrendi szerzetes, ki 1784-ben a kohó szentelésért 4 frt. 16 krt kap.

E két szerzetes atya alatt kezd Oláhláposbánya önálló lelkészséggé alakulni, beszűvővén a kapnikbányai beszolgálás, a capellania adminisztratívára, később parochia rangjára emeltetvén, végleg elszakad a matertől, azon egyházközségtől, mely évszázadokon át hazánk ezen végvidékén elterülő községek magyar kath. híveinek gondozója, a ma materje volt s így megérte azt az örömet, hogy a hozzátartozó filiák idővel a mater magasztos nivójára emelkedtek. Ezek ma már a zsolttárossal zenghetik feléje: „Beati omnes, qui timent Dominum . . . Ecce sic benedicetur! Uxor (Xti) sicut vitis abundans in lateribus domus tuae Filii tu (Oláhláposbánya, Alsókapnik, Horgospataka) sicut novellae Olinarum in circuiu mensae tuae.“ 127. Ps.

1787. április hó 18-ika volt Oláhláposbá-

nyára nézve az az örökre nevezetes idő, midőndieső emlékü Kutschersfeld Ignác, helyi első bányafőnök (Verwalter) lett. Született 1737-ben valószínűleg Wienben, a bányászati akadémiát Freiburgban végezte. Tanulmányai évei betöltése után, míg idejött, hogy hol hivataloskodott, tiszta adataink nincsenek.

A jeles férfi, ahogy Oláhláposbányára ki-neveztetett és a kapnikbányai hivataltól elválasztva, a helyi bányák az ő gondozására bízottak, langszelleme és mely tudományával minden idejét a bányászat előmenetelére s alttalvaló állásos és szellemi művelődése felvirágoztatására fordította.

„Legmaradandóbb érdeme azonban a derek férfiúnak az egyház és iskola tekintetében van, melynek ügyében mint jótévő, mint teremtő Genius hatott és munkált“ — jegyzi fel róla Bakk Endre.

Látván a vallásos és művelt hivatali főnök azt, hogy munkás népe napról-napra szaporodik, hogy különösen téli időben állandó lelkes nélkül, mily sok nehézséggel jár a hívek lelki gondozása, a Camera Regia Hung. Aulikához folyamodott, élénk színekkel lefestette, hogy minővé változik egy község lakosa vallásos és szellemi művelődés nélkül, elé adva a helyi viszonyokat is. Folyamodását kedvező siker koronázza, mert úgy a róm. kath., mint a gör. kath. lelkész „E. Caes. Reg. Cassa Camerali in aere par. 200 fl. m. c. a Codinis in aere par. 72 fl. m. c. et 6. org. lignor focalium — nyertek.

A róm. kath. lelkész ezenkívül 17 fl. szálláspénzt is kapott.

Ily kedvező előzmények következtében a Capellania Administratívára változott, első adminisztrátora P. Gold Arzenius lett.

Erdélyi Püspök Öxeclentiája, gróf Batthyáni Ignác még ugyanezen (1787.) évben Oláhláposbánya hitközségét paróchiává emelte és augusztus hó 26-án Kolozsvári Antal világi papot nevezte ki plébánosnak.

II. T e m p l o m.

Amint hajdan szólott az Ur Mózeshez: „Szólj Izrael fiainak . . . hogy szentélyt készítsenek nekem és közöttük fogok lakni“, II. k. 25. s. az itt működő bányászok vallási szükségletei kielégítésére is templomra volt szükség.

Hogy e vallási szükséglet kielégítése, már kezdetben megtörtént, bizonyítja a hagyomány is, mely szerint a hívek: úgy a róm. kath., mint a gör. katolikusok hozzáfognak egy közös templom, vagy jobban mondva kápolna építéséhez. Ezen munkájukban, ha nem is anyagilag, de szellemi és erkölcsi támogatásban részesülnek az Oláhláposbányát adminisztráló szentferenczrendi főtisztelendő atyák részéről, kik mint mindenütt, úgy itt is Krisztus szellemében működővén, csekély díjazás mellett óriási munkát, apostolkodást fejtenek ki. Miután a kezdet nehézségeit legyőzték, az úttörő munkáját dicsőséggel befejezték, átadják a munkát másoknak, s ők szerényen elvonulnak, a névtelenség és feledés homályába; nem keresve e földön hirt, dicsőséget, elismerést; megelégednek a jól teljesített kötelesség felemelő érzetével, várják a boldog reményt: ami Üdvözítőnk eljövetelet!

Hogy mily arányú lehetett e templom? azt a romok nem mutatják; de már 1792-ben be volt fejezve és a kapnikbányai plébános áldotta meg. Az 1836. Decr. visit. szerint elég tágas lehetett a hívek számának befogadására. Helyét azonban a hagyomány megőrizte, mely szerint a mai paplak közvetlen szomszédságában a jelenlegi szentkereszt kápolna helyén volt fel-

építve fenyűfából. Felszerelése is kezdetleges lehetett, mert Kolozsvári Antal első plébános által felvett leltár 21. f. szám után kimerül. Egy beteglátogató ezüst szelencét (jelenleg is meg van) a kapnikbányai plébánosnak kölesön ad, mit Umilits 1790. jun. 21-én visszaszármaztat.

Említésre érdemes, hogy a régiek előtt oly kegyeletben lévő kolozsvári csodatévő Szűz-képe ezen első templomban, előkelő helyen függött s a hívek kiváló tiszteletének tárgya volt.

Nem lehetne-e ezen dieső multtal bíró képés a csiksomlyói Mária szobor tiszteletét legalább egyházmegyénkben ismételtelen behozni? Természetesen díszes s a kor igényeinek megfelelő művészi kivitelben, kisebb-nagyobb képalkalban közforgalomba hozni. Legalább azt a célt elérnők azáltal, hogy felkelténé a buzgóságot és érdeklődést hazai kegyhelyeink iránt. A kolozsvári és csiksomlyói „Mária kongregációk“ figyelmébe ajánlom az eszmét. Különböző püspök urunk öngyméltósága magas figyelme már reáirányult, s mily örökre emlékezetes ünnepet rendelt e szentkép 200 éves jubileuma alkalmából 1900. október havában! Apostoli buzgalmával országos jelentőségűvé tette egyházmegyénk ezen ünnepét. Illó és igazságos volna tehát az eszmét pártfogolni s e drága kincsünket a feledéstől megmenteni!

Ezen egyszerű templom szegényes berendezésén segitendő, az első világi pap, Kolozsvári Antal teljes buzgalommal hozzáfog annak ékesítéséhez. Ezen fáradszematlan buzgalmú lelkész volt az oláhláposbányai hitközség rendezője, nevéhez fűződik a hitközség újabb története, akit nemcsak mint alapítót, de mint papot is „a Zelus domus tuae“ magasztos elve hatotta át. Alatta 1787-ben tetemesen szaporodik a templom berendezése, a többi közt a Szentháromság képét is beszerzi a főoltár számára. Innen eredt azon téves felfogás később, hogy az egyházközség „titulus“-a gyanánt a lelkészek a Ss. Trinitas-t jelzik, holott ez tévedés, mert úgy a bánya, mint a hitközség az isteni Gondviselésről van elnevezve, s nem a Szentháromságról; ennelfogva a templom titulusa is: Divina providentia, amint ez a Kolozsvári Antal által összegyűjtött anyakönyvek cimlappján is olvasható: Matricula Baptisatorum ecclesiae Oláhlápos Baniensis sub titulo Divinae Providentiae.

E tevékeny lelkész rendbehozta a templomot, úgy, hogy midőn 1803-ban Gressel József utódjának leltár mellett átadja, az egyházi szerrek növekedése feltűnő.

Gressel József plébános által felvett leltárból kitűnik, hogy a templom fenyűfából volt építve, egy kisebbszertű fatorony, benne 3 harang szava hívta a híveket Isten imádsására.*

A templomot kifesteteti, miben nagy segítségére vannak: Nitsche Ferenc orvos, Hergenröther József és Hoecker János bányafőnök. Krisztus koporsóját is beszerzi buzgó hívei közreműködésével. Pelargus Antal a bethlemi jászolt állíttatja fel, a hívek is buzgólkodnak a templom díszítése körül, így különösen az orvos jár elő jó példával és felesége. Egy drb casulát a papnak is ajándékoznak, de ő azt a templomnak adományozza.

1811. augusztus havában a kincstár a templomot újra fedeti.

1814. december 20-án szomorú nap virradt fel, úgy a róm. kath., mint a gör. katolikus hívekre nézve. Ezen nap délelőtt, 10 órakor a gör. kath. istentisztelet után, az olá-

*) 1787. június 2-án gróf Batthyáni Ignác a nagyot: Sz. Donát, — a középsőt: Szt. Ferenc, a legkisebbet Szt. Antal tiszteletére felszentelte.

hok gondatlansága következtében: égve hagyott gyertya, vagy tömjénezés alkalmával kihullatott tűz által az egész épület, felszerelései, harangjaival együtt porrá égett. (Praeter tabernaculum cum ciborio, monstrantia et pixide ss. oleorum.) Elpusztult tehát az első templom, az oláhok gondatlanságának esvén áldozatul! Megsemmisült néhány perc alatt, mit a buzgó elődök szorgalma és vallásos áldozatkészsége hozott nagyszorgalommal az Isten diesőségére áldozatul. Nagy és szomorú bizonysgot szolgáltatva: a közös dolog átkos és káros voltáról!

A róm. kath. hívők templom nélkül maradtak. Legnagyobb szorultságukban, Kovács Imre lelkész a főbányahivatalhoz fordul, hogy míg templom épülhet, valamely privát házat, vagy hivatalos helyiséget rendelne az isteni tisztelet helyéül. Addig is míg felsőbb helyen ez irányban intézkedtek volna, a lelkész Horgospatakán végzi az istentiszteletet.

Támogassuk szívvel-lélekkel, vagyis tollal és pénzünkkel az egyházmegyénk érdekeit szolgáló ezen egyetlen lapunkat.

Szerkesztői üzenet.

N. B. 1908. év december 31-ikén beküldött levélben arra kér, hogy a november 22-én megtartott ünnepély műsorát közöljük, és a december 27-én tartandó jótékony célú műsoros estély meghívóját tegyük közzé a lapban. Igazán olyan kívánságok, hogy ezeket még a mi nagy szerénységünk mellett sem teljesíthetjük. Az ilyen tudósítások szerfölött élenkítik a kath. sajtót.

A kitagadott magyar nemzeti jelleg árvatortori hivatalának. Tökéletesen igaz van abban, hogy a „szerkesztői hivatalnak nem kötelessége az együgyűek abszurdumjait a világ elébe tárni“, miért is kéziratával várni fogunk addig, míg a „jövő kornak pragmatikus historikusai meg fogják irni, hogy a magyart nem pusztította el, sem a török, sem a tatár, sem a német, sem a muzsika, hanem a borbélyok.“

Kossuth Ferencz levele!

Tek. Balázsovich Sándor gyógy-szeresznak Sepsiszentgyörgy.

„Csuzosbántalmaknál az „INDASZESZ“ bedörzsölése jó hatásnak mutatkozott. Kérem legyen szives nekem három üveggel küldeni.“

KOSSUTH FERENCZ.

Számos előkelőségek és orvosok igazolják, hogy a törvényesen védett székelyhavasi

INDASZESZ

gyógyfű sósorszesz

legjobbszernek bizonyult a test és izmok edzésére. Üdítés frissit, Megóvja a testet a hideg káros befolyásától. Massagehoz (gyuró-kenőkura) fellejté ajánlatos. Leghatásosabb szer csusz, közszeny, rheuma, fejfájás, nátha, influenza, tagszagatás és minden nemű meghülésből eredő bajok ellen. A székelyhavasi „INDASZESZ“ össze nem tévesztendő más sósorszesz készítményekkel, melyek egyszerű szeszkeverékek, holott az „INDASZESZ“ székelyhavasi gyógyfüvek-ből előállított és hatásában felülmulhatatlan gyógyszer különlegesség.

Készíti Balázsovich Sándor gyógyszerész Sepsiszentgyörgy. A törvényesen védett székelyhavasi „INDASZESZ“ kapható 2 és 1 koronás üvegekben az országban mindenütt.

A penztári hivatal üzenetei.

K. J. Székelyudvarhely. A küldött 8 korona öszszeggel előfizetése 1909. július hó 1-ig van kiegyenlítve.

P. Gy. Teke. A küldött 12 koronát megkaptuk és köszönettel itt nyugtázzuk. A könyvelés a felvilágosítás szerint fog történni.

K. I. Mezőszegyel. Előfizetése 1909. július hó 1-ig van kiegyenlítve.

K. J. Privigye. A tagsági díj 1908. évre lesz elkönyvelve. Szives üdvölet.

H. J. Csikszentlélek. Előfizetése 1908. július hó 1-ig van kiegyenlítve.

B. J. Borszék. 1909. évre még nincs előfizetve.

SIMON LÁSZLÓ

orgona és harmonium készítő

KOLOZSVÁRT, JÓKAI-UTCA 5. SZ.

Elvállalok bármily kivitelű új orgona készitést, átalakitást, kibovitést és hangolást, valamint iskolai harmonium készitést.

Továbbá oltár és szöszek föle koronákat jótállás mellett szilárd anyagból és a kitűzött időre pontosan elkészítve.

Szives pártfogását kéri

mély tisztelettel **Simon László**
orgona készítő.

AKINEK

eladó birtoka van, vagy aki birtokot venni akar, vagy ha eladásra szánt könyvtára, irodalmi műve, zeneeszköze, festménye, régi könyve, olajfestésű képe, szobra, fegyvere, régi pénze, ékszere, butora, háztartási, gazdasági és más értékes eszköze van, az hirdessen a **KÖZMŰVELŐDÉS** BEN mely lap a felsoroltak iránt érdeklődő közönség körében forog leginkább közkézen. **Egy szó 5 fill.** Czim: **Közművelődés kiadóhivatala**, (Papp György könyvnyomdája) Gyulafehérvárt.

LEGNAGYOBB-SZŐLŐOLTVÁNYISKOLA AZ ÁLLAMI FELÜGYELET MELETT LÉTESÜLT

**MILLENNIUM
TELEP
NAGYŐSZ
TORONTÁL M.**

TERJEDELME 500 KAT. HOLD
KESZLET SOK MILLIO
ÁRJEJZÉK INGYEN

MILLENNIUMTELEPEN-VETTEM **MILLENNIUMTELEPEN-VETTEM**

Ezelőtt ha valaki elrontotta a gyomrát, elvesztette étvágyát vagy székszorulásban szenvedett s ebből kifolyólag gyomorégése, gyomorfájdalma, vagy fejfájása támadt, vagy nagyon elhízott, kénytelen volt az undorító izü keveréket, pilluliakat, teákat, vagy keserűvizet használni, melyeket igen gyakran gyomra nem tűrt meg s azokat ki is hányta.

Most szükségtelen magát sanyargatni, mert az INDA-CZUKORKA

ize a legkellemesebb, hatása pedig minden eddig létező hashajtó és gyomorjavító készítménynél sokkal jobb. Nem csak felnőttek, de a gyermekek is igen szivesen beveszik s még csecsemőknek is adható. Ha éves előtt megeszik 1 vagy 2 darabka Inda-czukrot akkor bármily erős székrekedése is van, azt göresők és erőködési fájdalmak előidézése nélkül 1 vagy 2 óra alatt megszünteti. Ha pedig éves után bevesz 1 darabka Inda-czukrot akkor gyomra kitünően fog emészteni s étvágya hatalmasan fog gyarapodni és székszorulása sohasem lesz. Ha gyomorégést, savanyu felbőfögést érez, 1 darabka Inda-czukor azonnal megszünteti azt. Azok, kik túlságosan elhiztak és karcsubbak akarnak lenni, egy bizonyos ideig használják rendszeresen az Inda-czukorkát s rövid idő alatt tapasztalni fogják annak kitünő hatását. Szóval az Inda-czukor a legjobb gyomorszabályozó. Minthogy pedig egészségünk alapját a gyomor rendes működése képezi, mert ez veszi fel a táplálkozásra szánt ételeket és italokat s azokat megemészte vér alakjában a testbe juttatja, azért használjunk állandóan Inda-czukorkát s akkor gyomrunk mindig rendben lesz.

KAPHATÓ MINDENÜTT!

Ára 1 tekercsnek (10 drb) 40 fill.

Készíti: **Balázsovich Sándor** sepsiszentgyörgyi Korona gyógyszerháza és székelyföldi gyogytermekeket feloldozó szaklaboratoriuma, SEPSISZENTGYÖRGY.

Középponti raktár: **Bpest, VIII. József-u. 35—37.**

Papp György könyvnyomdája Gyulafehérvár

Legujabb könyvnyomda Alsofehérvármegyében.

Szállítója és nyomtatója:

a Nagyméltóságu és főtisztelendő erdélyi püspöki hivatalnak, a gyulafehérvári ev. ref. esperesi hivatalnak, az Erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulatnak, a Gyulafehérvári róm. kath. főgimnáziumnak, a Gyulafehérvári kir. törvénytársaságnak és kir. ügyészségnek, Gyulafehérvár sz. kir. város tanácsának, a Gyulafehérvári takarékpénztár részvénytársaságnak, a Gyulafehérvári népbank részvénytársaságnak, a Gyulafehérvári „Julia“ takarékpénztár részvénytársaságnak, a Gyulafehérvári püspöki elemi és polgári leányiskolának, a Gyulafehérvári állami elemi és Gyulafehérvári iparos és kereskedő tanoncziskolának, a Gyulafehérvári kir. közjegyzői hivatalnak, az összes ügyvédi irodáknak, a gyulafehérvári és vidéki nagyobb kereskedő czégeknek, a Gyulafehérvári „Johanna“ gőzmalomnak, a Zalatnai állami kőfaragó és kőcsiszoló ipari szakiskolának, a Zalatnai takarékpénztár részvénytársaságnak stb. és az erdélyrészi róm. kath. lelkési hivatalok egy nagyobb részének.

♣♣♣♣♣♣ **Állandó kiadványai:** ♣♣♣♣♣♣

KÖZMŰVELŐDÉS

Politikai, társadalmi, rk. vallásirodalmi és szép-
* * * * * irodalmi hetli közlöny. * * * * *

Az erd. róm. kath. Irodalmi Társulat
tulajdonában.

XXX-ik évfolyam.

Gyulafehérvári Hirlap

Politikai, társadalmi, szépirodalmi és közgazdasági
* * * * * hetilap. * * * * *

Saját tulajdonában.

XXVI. évfolyam.

Erdélyi Oltáregyes. Lap

Az oltáregyesületek hivatalos közlönye. V. évfolyam.

Megjelenik füzeti alakban havonként egy-
szer két nyomtatott ív terjedelemben.

Előfizetési ára egész évre 2 korona.

E nyomdában jelentek meg továbbá és kaphatók a következő művek:

PÜSPÖKMEGYEI ZSINAT.

Irta: Forster János, szentszéki tanácsos.

Háromszáztizenkét sűrűn nyomtatott oldalon tájékoztat ezen, az olvasó külön észrevételeinek feljegyzésére szolgáló margóval ellátott vaskos füzet a megyei zsinat megtartásának módjáról és szükséges előkészületeiről, az erdélyi speciális viszonyok tekintetbe vételével, a következő tartalom-jegyzék szerinti sorrendben: Előszó. — A zsinatról általában. — Megyei zsinat Erdélyben 1822-ik évben. — A kolozsvári 1848. évi zsinat. (?) — A megyei zsinat előkészítése, — összehívása, — helye és ideje, — tagjai, — hatásköre, — tisztviselői. — A zsinati ügymenet leírása. — A zsinat tárgyalási anyagáról. — A hitigazságok hirdetése. — A prédikálás, hitoktatás. — A szent-ségek. — A keresztség. — A bérmálás. — Az Eucharistia. — A bűnbánat. — Az utolsó kenet. — Az egyházi rend. — A házasság. — A papság tökéletes élete. — A testületi tisztesség. — A pap háztája. — Testületi szellem. — A zsinat egyéb teendői. — A szerzetesek ügye. — A hívő nép erkölcsi nevelése — A hivatalos ügy-kezelés. — Az egyházi bíráskodás. — Zárószó.

A füzet ára 2 korona. érmentes küldéssel 2 kor. 20 fillér.

Intenciós könyv.

(Liber intentionum.)

A szentmisék naponkénti folytatólagos végzésének ki-
mutatására szolgáló rovatos könyv akár egyes áldozá-
roknak, ad personam, akár nagyobb egyházak vagy
szerzettestestületek sekrestyeigazgatói számára.

Ára 1 kor. 60 fillér, portómentes küldéssel 2 korona. -

Az élet értéke és jelentősége.

Bilczewski József lembergi püspök körlevele a közép-
iskolai tanulókhöz. Ford. Szporni János, főgimn. tanár.

Ára 20 fillér.

A gyermekek házi neveléséről.

Irta: Bálínth György.

Ára 10 fillér.

Papi nyugdíj könyvecske. Ára 20 fillér.

Lelkészi hivatali nyomtatványok, püspöki, esperesi, lelkészi cím-
mel nyomtatott levélpapírok, levélborítékok stb. stb. nagyraktára.